ז: המקנא פרק ראשון סוטה

מה להלן בשבעים ואחד. מימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא כפ"ק דסנהדרין (דף כ.) כהדי הני דהווו בב"ד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד. קשיא דילפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורס כמו גבי זקן ממרא ולכך היו מעלין אותה לנשכת הגזית מ"מ שפקו המים המרים מיום שנגלתה סנהדרין ושכה לה בתנות כדאמר בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מח.) לפי שלא רצו לדון דיני נפשות לפי שהמקום גורס ובפרק בתרא דמכילתין (לקמן דף מז.) אמרינן דרבן יוחנן בן זכאי הפסיקן וקודם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (שם מח.) דרבן יוחנן בן זכאי תלמיד יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן וגרלה לאיש לא היה מעבב ואם לא היו מאיימין כלל אעפ"כ היתה שותה הילכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י(ז) בשם רבי שמואל שרלאונן ויהודה בחלוקת יחזקאל שרלאונן ויהודה שכנים: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר לא שובר אם היא אומרת אבדה כתובתי ומה יכוף אותה להחזיר כתובתה בשלמא לוה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה והיכא דלא אפשר דברי הכל כותבין וי"ל שהיה יכול לעכב את הגט אלא עד שתחזיר לו הכתובה אבל תמיה ליפוש מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר יקרע הגט ויכתוב עליו גיטא דגן דקרעינהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריתי דכדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פט:) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף יח.) וי"ל דהכא מיירי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (כתובות דף פט:) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט: **אמר** רבא במקום שאין כותבין בתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (כ"ב ד' קצה:) אמר ה"ר מתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלה ואחי מ"ל אחיי אלא מאי כותבין אבל שוברו יאכל הלה ואחי מ"ל דבא אין עבד ליה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין וגרלה דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דמייה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר: ששם

מה להלן בשבעים ואחד. מימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא כפ"ק דסנהדרין (דף כ.) כהדי הני דהווו בב"ד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד. קשיא דילפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורס כמו גבי זקן ממרא ולכך היו מעלין אותה לנשכת הגזית מ"מ שפקו המים המרים מיום שנגלתה סנהדרין ושכה לה בתנות כדאמר בפרק היו בודקין (סנהדרין דף מח.) לפי שלא רצו לדון דיני נפשות לפי שהמקום גורס ובפרק בתרא דמכילתין (לקמן דף מז.) אמרינן דרבן יוחנן בן זכאי הפסיקן וקודם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (שם מח.) דרבן יוחנן בן זכאי תלמיד יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן וגרלה לאיש לא היה מעבב ואם לא היו מאיימין כלל אעפ"כ היתה שותה הילכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י(ז) בשם רבי שמואל שרלאונן ויהודה בחלוקת יחזקאל שרלאונן ויהודה שכנים: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר לא שובר אם היא אומרת אבדה כתובתי ומה יכוף אותה להחזיר כתובתה בשלמא לוה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה והיכא דלא אפשר דברי הכל כותבין וי"ל שהיה יכול לעכב את הגט אלא עד שתחזיר לו הכתובה אבל תמיה ליפוש מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למה לי למיכתב שובר יקרע הגט ויכתוב עליו גיטא דגן דקרעינהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריתי דכדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פט:) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף יח.) וי"ל דהכא מיירי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (כתובות דף פט:) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט: **אמר** רבא במקום שאין כותבין בתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (כ"ב ד' קצה:) אמר ה"ר מתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלה ואחי מ"ל אחיי אלא מאי כותבין אבל שוברו יאכל הלה ואחי מ"ל דבא אין עבד ליה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סברא דכותבין וגרלה דרבא ס"ל כותבין אבל הכא דמייה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר: ששם

וקטליאות נזמים וטבעות [א]מעבירין ממנה כדי לנוולה [ב]ואחר כך [ג]מביא חבל מצרי וקושרו למעלה מדדיה [ד]וכל הרוצה לראות בא לראות [ה]חוץ מעבדיה ושפחותיה מפני שלבה גם בהן [ו]וכל הנשים מותרות לראותה שנאמר [ז]ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה: **גמ'** מנהני מילי א"ר חייא בר גמדא א"ר יוסי בר' חנינא אתיא תורה תורה כתיב הכא [ח]ועשה לה הכהן את כל התורה וכתיב התם [ט]על פי התורה אשר יורוך מה להלן בשבעים ואחד אף כאן בשבעים ואחד: ומאיימין עליה וכו': [י]ורמינהו [כ]כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה [ל]כך מאיימין עליה שתשתה אומרים לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את עמדי על בורייך ושתי לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונח על בשר חי אם יש שם מכה מחלחל ויורד אין שם מכה אינו מועיל כלום [מ]לא קשיא כאן קודם שנמחקה מגילה כאן לאחר שנמחקה מגילה: ואומר לפניה וכו': ת"ר [נ]אומר לפניה דברים של הגדה ומעשים שאירעו בכתובים הראשונים כגון [ס]אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם יהודה הודה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא ראובן הודה ולא בוש מה היה סופו נחל חיי העולם הבא ומה שכרן מה שכרן כדקא אמרינן אלא מה שכרן בעולם הזה [ע]להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם בשלמא ביהודה אשכחן דאודי דכתיב [פ]ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני אלא ראובן מנלן דאודי [צ]דא"ר שמואל בר נחמני אמר ר' [ק]יוחנן מאי דכתיב [ר]יחי ראובן ואל ימות [ש]וזאת ליהודה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים אמר לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שהודה יהודה [ת]וזאת ליהודה [א"א] מיד [א"א]שמע ה' קול יהודה על איבריה לשפא ולא הוה קא מעיילין ליה למתיבתא דרקיעא [א"א]ואל עמו תביאנו ולא הוה קא ידע משקל [ב"ב]ומטרה בשמעתא בהדי רבנן [ג"ב]דיו לו לא הוה קא סלקא ליה שמעתא אליבא דהילכתא [ד"ב]ועזור מצריו תהיה בשלמא יהודה דאודי כי היכי דלא תישרף תמר אלא ראובן למה ליה דאודי [ה"ב]והאמר רב ששת [ו"ב]חציף עלי (בר ישראל) דמפריט חטאיה כי היכי דלא ליחשדו

וקטליאות. מכשיט הוא כמין מלי עיגול פתוח וקוגרת בו את מלוקה ומקיף את גרונה מן הלדדין: **חכל ממצרי.** עשוי מצורי דקל מקיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו: **וקושר למעלה מדדיה.** כדי שלא יסמטו נגדיה לאדם: **שלבה גם בה.** כשאדם רואה בני כיתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה ואנו מבקשין שתודה ולא יתמה שם הקדש על המים: **וכל הנשים מותרות לראותה.** לקמן(ד) פריך והא תנא ריש כל הרוצה לראות בה רואה ואפילו אנשים: **ונוסרו כל הנשים.** מקרא הוא ביחזקאל: **גמ' מנא הני מילי.** דנעיל ב"ד הגדול נהי דבירושלים בעינן להשקותה כדכתיב והעמיד הכהן את האשה לפני ה' (ב) אבל ב"ד הגדול דהיינו שבעים ואחד מגלן דלא נתכשרו בה אחד משני בתי דיינין שהיו שם של עשרים ושלשה אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה כדאמר בסנהדרין (דף פו:): **מה להלן.** בזקן ממרא: **בשבעים ואחד.** דכתיב (דברים יז) מן המקום ההוא מקום מיוחד דהיינו לשכת הגזית שאפילו מגלן אבי פני והמרה עליהן ילפינן מינה דאין המרלאתו המרלאה (סנהדרין דף יד:): **עמדי על בורייך.** היומבי על נקיותיך: **קודם שנמחקה מגילה.** כדי שלא יאמה הסם מאיימין שלא לשתות ולאחר שנמחקה אומרים לה דברי תנחומין לשתות אם נקיה היא כדי להתירה לבעלה שלא תירא מן המים ותאמר טמאה אני והיא טהורה ותוליא לעז על עצמה ועל בניה: **ככתובים הראשונים.** דדברים הכתובים בתורה שנעשו בימים הראשונים כגון הגדה זו אשר חכמים יגידו ויודו על חטאם ולא כחדו עונם מאבותיהם ומי הם ראובן נמעשה בלהה כדלקמן ויהודה במעשה תמר לקה ממני: **להם לבדם נתנה הארץ.** יהודה זכה למלכות בתוספת' דברכות (פ"ד) לאונן נטל חלק תחילה בארץ בעבר הירדן: **ולא עבר זר בתוכם.** דרש רבי תנחומא אימתי לא עבר זר בתוכם כשבא משה לברכן: **יחי ראובן וזאת ליהודה.** אין לך ברכה כל השבטים מתחלת וחלת חוץ מזו: **עצמותיו של יהודה מגלגלין בארון.** עצמות כל השבטים העלו ממצרים והוא שאמר יוסף והעליתם את עצמותי מזה אתכם (שמות יג) עם עצמותיכם והיו עצמות כל השבטים שלבן קיימת ויהודה איבריו מתפרקין ומתגלגלין בארונו מפני שגידה את עצמו בערבונו של בנימין וחטאתי לך כל הימים (בראשית מג) אפי' לעולם הבא ומהכא נפקא לן (מכות דף יח:) [ו]גידוי של חכם אפילו על תנאי הוא כא: **מי גרם לראובן שיודה.** כמעשה יעוני אביו: **יהודה.** שהודה במעשה תמר. וכן היה מסורת בידיהם ומדרש אגדה דר' תנחומא כשאמר יהודה לדקה ממני עמד ראובן ואמר בגלגלתי יעוני אבי ועכשיו יחי ראובן שלדו קיימת כאילו הוא מי וחלת ליהודה שהוא מתגלגל בארון. לא היה שלדו קיימת ומתוכרת מפני גידי דקאמר ליה ליעקב (בראשית מג) אם לא הביאותיו אליך והטאתי לך כל הימים. ואע"פ שנתקיים הנגלה, נפקא לן בנמסקת מכות (יא:) קלות חכם אפילו על תנאי היא כאה (ב"ק צב.). **לשפא.** נכמס כל עצם ונתחבר למקומו שקף משם. לשפא, אשלייר שדומה בלע"ז, כמו (חולין חב:) שף מדוכתיה (ב"ק צב. וכע"ז מכות יא:). **משקל ומטרה.** ליטא ולימן: **דיו לו.** יהא לו נגמון לריב ריבו. והאי דכתיב ידיו לשון מלחמה הוא מלחמתה של תורה: **אליבא דהילכתא.** לא היה זוכה לומר דבר המתקבל: **מאן דמפריט חטאיה.** לרבים גרלה שאינו (ה) נכלם בדבר: **דלא ליחשדו אחוזי.** שלא יהו אחרי מחשדין מאביהם: **שמע מינה כותבין שובר.** ופלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי היא בגבא בתרא (דף קנ:) דקאמר רבי יהודה אין כותבין שובר אלא יקרעו את השטר אם כן לריך זה לשמור מן העכברים: **תני מקרעת.** שטר כתובה: **במקום שאין כותבין כתובה.** אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מתחת ולאלמנה מנה וכשמגרשה מוליאה גיטה וגובה בה וכשנתאלמנה מביאה עדי מיתה וגובה והתם כיון דלא אפשר מודי רבי יהודה שכותבין שובר דטוב לו שיהא בידו קלת לאיש שפרע כדי שלא תחזור ותביא עדי מיתה אחרים בבית דין אחר ותתבענו: התם

אחוזי (ג): אם אמרה טמאה אני וכו': [ד]שמעת מינה כותבין שובר אמר אביי תני מקרעת א"ל רבא והא שוברת קתני אלא אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן: ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשערי מזרח: מעלין אותה התם

לאונן שלדו קיימת כאילו הוא מי וחלת ליהודה שהוא מתגלגל: **לשפא.** למקום שנתקו משם כמו דשף מדוכתיה (חולין דף מב:): **למיכבא**(ו). ליטא ולימן עם שאר החכמים: **למשקל ומטרה.** ליטא ולימן: **דיו לו.** יהא לו נגמון לריב ריבו. והאי דכתיב ידיו לשון מלחמה הוא מלחמתה של תורה: **אליבא דהילכתא.** לא היה זוכה לומר דבר המתקבל: **מאן דמפריט חטאיה.** לרבים גרלה שאינו (ה) נכלם בדבר: **דלא ליחשדו אחוזי.** שלא יהו אחרי מחשדין מאביהם: **שמע מינה כותבין שובר.** ופלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי היא בגבא בתרא (דף קנ:) דקאמר רבי יהודה אין כותבין שובר אלא יקרעו את השטר אם כן לריך זה לשמור מן העכברים: **תני מקרעת.** שטר כתובה: **במקום שאין כותבין כתובה.** אלא סומכין על תנאי בית דין שתקנו לבתולה מתחת ולאלמנה מנה וכשמגרשה מוליאה גיטה וגובה בה וכשנתאלמנה מביאה עדי מיתה וגובה והתם כיון דלא אפשר מודי רבי יהודה שכותבין שובר דטוב לו שיהא בידו קלת לאיש שפרע כדי שלא תחזור ותביא עדי מיתה אחרים בבית דין אחר ותתבענו: התם

עין משפט נר מצוה

לח א מי"ר פ"ג מהל' סוטה הלכה ד סמג עשין טו:
לט ב מי"ר שם הל' יא:
מ ג מי"ר שם הל' ט:
מא ד מי"ר שם הל' ו:
מב ה מי"ר שם הל' ה:
מג ו ז מי"ר שם פ"יד הל' ה סמג שם:
מד ח מי"ר שם פ"ג הלכה כ:
מה ט מי"ר שם פ"ג מהל' סוטה הלכה ה טוש"ע א"ח סי' תרז סעיף ב בהג"ה:

תורה אור השלם

1. והשבתי זמה מן הארץ ונוסרו כל הנשים ולא תעשינה כזמתכנה:
יחזקאל כג מח
2. אז איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד את האשה לפני יי ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת:
במדבר ה ל
3. על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:
דברים יז יא
4. אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם:
איוב טו יח
5. להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם:
איוב טו יט
6. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה:
בראשית לח כו
7. יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר:
דברים לג ו
8. וזאת ליהודה ויאמר שמע יי קול יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה:
דברים לג ז

תוספות שאנין

לבדם נתנה הארץ פ"ה יהודה זכה למלכות בתוספתא דברכות (פ"ד) קאמר דראובן נטל תחלה חלק בעבר הירדן: היו עצמותיו מגולגלין פ"ה איבריו היו מתפרקין בארונו מפני שגדה את עצמו בערבונו של בנימין וחטאתי לך כל הימים אפי' לעולם הבא ומהכא נפקא לן גידוי של תלמיד חכם אפילו על תנאי בא ל"ה: מי גרם שיודה יהודה: פ"ה דאמרי' במדרש ר' תנחומא בשעה שאמר יהודה צדקה ממני אמר ראובן גם אני בלבלתי יצועי אבי ועכשיו יחי ראובן שלדו קיימת כאילו הוא חי וחלת ליהודה בתמיה שעצמותיו מגולגלין: על איברי לשפא למקום שנתקו משם כמו דשף מדוכתיה: מאן דמפרש חטאיה. והתם (ביומא פ"ו) דמי כתוב אחר אומר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתוב אחר אומר ימודה ועוזב ירוחם. לא קשיא כאן בחטא המפורסם טוב לו להודות לרבים (ב) דנראה שאינו כלם בדבר. פ"ה מסתני' בוחבין שובר ופלוגתא היא בב"ב ק"עט. רבא אמר במקום שאין כותבין. יקשה דהא רבא נוסא אמר בנט פשוט דכותבין שובר משום דעבד לוה לאיש מלוה והכא משמע דליה ליה. וי"ל דאית ליה דכותבין והא דקאמר הכא במקום שאין כותבין דיחוי בעלמא הוא כלומר מהא לא תפשוט מידי דאיכא לאוקמא במקום שאין כותבין:

ב) נראה דל"ל מי שיתנים אבל מחטא שאינו מפורסם ניב לו שלא יבנה מטלה דאם המחטא נראה שאינו נכלם בדבר.

מסורת הש"ס

ג) עיכוכין נח. [ועי' תוספות לקמן מ: ד"ה ואמ"כ], ב) [מוספתא פ"ח], ג) ב"ק לב. מכות יא: ע"ש], ד) [ל"ל יוכתן וכ"ה בע"ז], ה) [ל"ל ולמיטרת כך פוסמא בפסלתות פ' מקן מי' ל], ו) ברכות לד: ע"ש, ז) [מתוכת פנו. עוד שם מו: ע"ש], ח) [דף ח:], ט) [במדבר הן], י) [ל"ל מידי על מנאי לריך הפרה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי גרס לראובן שהודה יהודה. ג"כ מתני' המוס' כפ' המוכל דף ל"ב מע"ג דאמר נמדבר ושב לאונן אל הנור מלמד שבא משקו ומתעניתו על שבלבל יצועי אביו וזה היה קודם מעבה תמר מ"מ לא הודה ברבים עד אחר שהודה יהודה עכ"ל: (ב) שם חחת יהודה שתא כל"ל ותיכה מיד נמחק: (ג) שם דלא ליחשדו אמרי בהדיה: (ד) רש"י ד"ה למתיבתא לישיבה של מעלה הס"ד ואח"כ מ"ה המשקל וכו' ולימן עם שאר חכמים הס"ד: (ה) ד"ה מלן וכו' שאינו בוש ונגבלם: (ו) תוס' ד"ה לא וכו' פירש ר"י. ג"כ וכן פי' רש"י כאיוב ט"ו ועי"ש:

גליון הש"ם

גמ' ורמינהו כדרך שמאיימין עליה. עיין לקמן דף יד ע"ב תוד"ה לא משום.

מוסף רש"י

מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה. מה ראה לסמוך יהודה לראובן ומה ראה להתחיל בלאון חחת ליהודה, אלא לפי שהיו עצמות כל השבטים שלבן קיים ושל יהודה מגולגלין, אמר לאון זה יחי לראובן, כלומר לראובן שלבו קיימת כאילו הוא מי, וחלת תהיה ליהודה שהם מגולגלין (מכות יא:) עצמות כל השבטים יצאו ממצרים ונשאום בניהם במדבר, וחזו שאמר יוסף לאחיו (שמות יג) והעליתם את עצמותי מזה אתכם, עם עצמותיכם (שם) כל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים ונקברו בארון יעקב, שנאמר והעליתם את עצמותי מזה אתכם, משמע שאף עצמותם העלו, ולא נכתב יוסף אלא להודיעך שכחו של מצה, שכל ישראל מתעסקין בכיה והוא עסוק בכלוה (ב"ק צב.). מגולגלין בארון. לא היה שלדו קיימת ומתוכרת מפני גידי דקאמר ליה ליעקב (בראשית מג) אם לא הביאותיו אליך והטאתי לך כל הימים. ואע"פ שנתקיים הנגלה, נפקא לן בנמסקת מכות (יא:) קלות חכם אפילו על תנאי היא כאה (ב"ק צב.). **לשפא.** נכמס כל עצם ונתחבר למקומו שקף משם. לשפא, אשלייר שדומה בלע"ז, כמו (חולין חב:) שף מדוכתיה (ב"ק צב. וכע"ז מכות יא:). **משקל ומטרה.** ליטא ולימן (שם). **דיו לו.** יהא לו נגמון לריב ריבו לעלמו נגד חבריו (שם). **לא הוה קא סלקא ליה.** כלומר לא היה עולה בידו לומר שמעתתא אליבא דהלכתא, לא היה מסייעא מילתא לומר מילתא דתהי הלכתא כוותיה (ב"ק צב.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com